

PRAKTIJK

Groepjes maken

Bij groepsopdrachten laten leerkrachten de leerlingen vaak zelf kiezen met wie ze een groep willen vormen. In deze praktijkbijdrage een aantal manieren belicht om op een andere wijze groepjes samen te stellen.

Zelf groepjes mogen maken is voor de sociaal vaardige of populaire leerlingen heel prettig. Bij andere leerlingen kan het veel spanning opleveren, zeker bij de kinderen die altijd als laatste worden gekozen. Zij moeten vaak het langst wachten tot ze gekozen worden en dat heeft een grote negatieve invloed op het zelfbeeld. Als kinderen zelf groepjes mogen maken, kiezen ze meestal voor hun vriendjes. Maar samenwerken met iemand waarmee je goed kunt opschieten is geen kunst en zorgt er niet voor dat je andere kinderen in de klas beter leert kennen. Ook resulteert het vaak in een paar groepjes die het (soms té) gezellig hebben en minstens één groepje met kinderen die zijn 'overgebleven'. Kinderen kiezen ook vaak voor leerlingen met dezelfde leerstijl of hetzelfde niveau. Zo ontstaan homogene groepjes die bestaan uit leerlingen die eigenlijk niet veel van elkaar kunnen leren. Om deze reden zou op school de regel moeten gelden dat alle kinderen met iedereen moeten kunnen samenwerken. Het gaat tenslotte om het uitvoeren van de opdracht; je hoeft geen vrienden te worden.

Heterogene teams

Om kinderen van elkaar te laten leren, moeten er veel verschillen zitten tussen de leerlingen in één groep. Heterogene teams hebben om die reden de voorkeur. Uit onderzoek blijkt dat dit vooral voor de minder sterke leerlingen didactisch gezien heel effectief is; zij kunnen veel leren van hun medeleerlingen. Voor de sterke leerlingen is deze samenwerking minder effectief op leergebied, zij kunnen echter weer veel leren van het helpen en uitleggen. Afhankelijk van de opdracht kan de samenstelling van de groepjes wisselen. Kinderen blinken uit op verschillende gebieden en door de wisselende samenstelling leren zij kanten van elkaar kennen

die ze anders niet zouden zien. Een leerling die in de klas onopvallend is, blijkt een fantastische voorzitter te zijn of een leerling die uitblinkt met gym blijkt moeite hebben met het helpen van een medeleerling. Laat leerlingen zelf bijhouden met wie ze hebben samengewerkt en wat ze van de ander hebben geleerd. Dit kan te maken hebben met de leerstof, maar ook met sociale vaardigheden. In mijn eigen klas werken leerlingen heel graag samen met een jongen met autisme, omdat deze tussendoor niet wilde kletsen en zich altijd goed aan de opdracht hield.

Groepjes samenstellen

Er zijn veel verschillende manieren om heterogene groepjes samen te stellen. Groepjes van twee of vier leerlingen hebben de voorkeur. Kleine groepjes bevorderen de actieve deelname van alle leerlingen en zorgen ervoor dat niemand wordt buitengesloten. Op kopieerblad 1 en 2 staan verschillende mogelijkheden.

Karen van Kooten is redactielid van JSW en zelfstandig onderwijsadviseur/-trainer

Groepjes van twee of vier leerlingen hebben de voorkeur

Tom van Limpt

Heterogene teams samenstellen

Door de leerkracht ingedeelde teams

Stap 1: Maak een lijst

Maak een genummerde lijst van de leerlingen, in volgorde van de leerling met de hoogste tot de laagste toetsresultaten.

Stap 2: Kies het eerste team

Neem de eerste en de laatste leerling van de lijst en twee gemiddelde leerlingen, maar zet niet de beste vrienden of grootste vijanden bij elkaar.

Stap 3: Kies de overige teams

Herhaal stap 2 met de kortere lijst.

Teams met een teamleider (bovenbouw)

Stap 1: Kies teamleiders

Je kiest teamleiders voor nog samen te stellen groepjes: per groepje twee teamleiders. De teamleiders moeten heel verschillend zijn qua interesses, vaardigheden of resultaten. De opdracht houdt je nog geheim.

Stap 2: Bijeenkomst van de teamleiders

Kom met alle teamleiders bij elkaar. Leg hen uit dat ze teams gaan samenstellen, maar dat ze nog niet weten wat voor soort opdracht ze straks krijgen. Ze moeten zelf een zo heteroogeen mogelijk groepje samenstellen. Laat de teamleiders vervolgens zelf bepalen welke leerling in welk groepje gaat en waarom. Wat is de eigenenschap waardoor deze leerling een aanvulling is op het team?

Stap 3: De teamleiders kiezen teamleden

De teamleiders geven aan wie er in hun team komen en waarom.

Stap 4: De opdracht medelen

Je vertelt aan ieder groepje wat hun opdracht is.

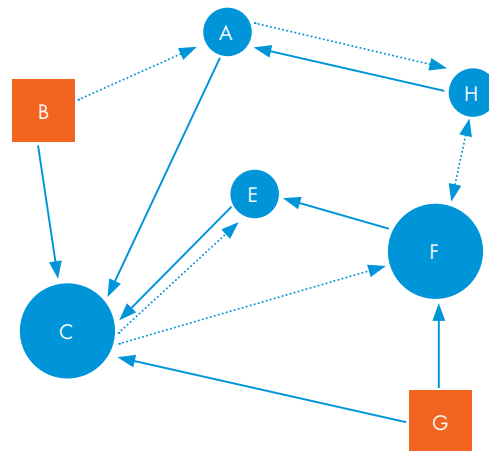
De sociometrische aanpak

Stap 1: Laat de leerlingen voorkeuren aangeven

Geef iedere leerling een klassenlijst en vraag met wie ze wel en niet goed kunnen samenwerken. Laat hen een plus zetten bij de namen van de bijvoorbeeld drie (afhankelijk van de grootte van de groepjes) personen die zij het liefst in hun groepje hebben en een min bij de personen die ze liever niet in hun groepje hebben.

Stap 2: Maak een sociogram

Maak met de gegevens een sociogram op papier (zie figuur 1) of digitaal, met www.sometics.nl

Figuur 1 Voorbeeld van een sociogram (wij-leren.nl/sociogram-tips.php)

Stap 3: Maak de groepjes aan de hand van het sociogram

Stel de groepjes samen aan de hand van het sociogram en vermijd hierbij het koppelen van minnen en plussen.

Willekeurig teams samenstellen

Puzzel

Laat leerlingen een foto in vier stukken knippen. Iedereen krijgt één stuk. Laat de leerlingen daarna rondlopen en stukken foto ruilen met andere leerlingen. De leerlingen die klaar zijn met ruilen houden hun hand omhoog, zodat de rest weet bij wie ze moeten zijn. De leerlingen zoeken de ontbrekende delen van hun puzzel op en nieuwe teams zijn gemaakt. Alternatieve versies zijn: vier zinnen van een tekst, vier regels van een gedicht of vier woorden van een spreekwoord als puzzelstukken gebruiken.

Overeenkomsten

De leerlingen mogen zelf groepjes van het gewenste aantal samenstellen, maar ze moeten er wel voor zorgen dat alle samengestelde groepjes drie overeenkomsten met elkaar hebben, bijvoorbeeld op het gebied van uiterlijk, eten, favoriet televisieprogramma of eigenschappen.

Random Team Generator

Maak digitaal *at random* groepjes met de Random Team Generator (www.randomlists.com/team-generator).

Liedjes zingen

Deel kaartjes uit waarop een lied staat. Er zijn telkens (bijvoorbeeld) vijf kaartjes met hetzelfde liedje. Wanneer het startsignaal klinkt, moet iedereen tegelijk en door elkaar zijn liedjes gaan neuriën en op zoek gaan naar de kinderen met hetzelfde liedje. In plaats van liedjes te laten zingen, kun je iedereen ook een handeling, emotie of beroep laten uitbeelden.

Speelkaarten

Je gebruikt kaarten met vier verschillende symbolen (schoppen, harten, klaveren en ruiten). Van tevoren heb je aan de hand van het aantal deelnemers bepaald hoeveel kaarten van iedere soort je nodig hebt. Iedere leerling krijgt een speelkaart. De leerlingen met dezelfde kleur en hetzelfde kaartsymbool vormen samen een groepje. Zo ontstaan er vier groepen.

Per twee

Zeg tegen je leerlingen dat ze in tweetallen moeten gaan staan, in twee lange rijen voor je. Meestal gaat ieder dan bij zijn beste vriend of vriendin staan. Splits vervolgens alle duo's in de verschillende groepjes. Voordeel is dat niemand bij zijn beste vriend of vriendin in de groep zit.

Vervolg van pagina 25

De meta-analyses van Robert Slavin (<http://www.rug.nl/gmw/calendar/lezing-robert-slavin-every-child-can-learn>) tonen aan dat groepswork een positief effect heeft op het leren van leerlingen. Maar alleen leerlingen in groepen zetten is niet voldoende.

Zeven tips

Hieronder lees je zeven tips voor het effectief werken in groepen:

1. Ieder groepslid moet een deel van de opdracht maken om samen tot een goed eindresultaat te komen. Binnen coöperatief leren wordt dit 'positieve, wederzijdse afhankelijkheid' genoemd. Als de opdracht ook door een van de groepsleden gemaakt kan worden, haakt de rest als snel af. Geef een opdracht waarbij verschillende vaardigheden of kwaliteiten nodig zijn.
2. Zorg voor individuele aanspreekbaarheid. Ieder groepslid is verantwoordelijk voor zijn of haar aandeel én voor het gezamenlijk eindproduct.
3. De groepjes moeten een uitdagende én interessante opdracht hebben. Als de opdracht te makkelijk is of te saai, dan houden groepsleden zich al gauw met elkaar bezig.
4. Maak afspraken over het samenwerken. Een van de voordelen van het werken in groepjes is dat leerlingen zich vaak veiliger voelen om hun mening of ideeën te uiten dan in de grote klas. Het helpt als een van de groepsleden de rol van voorzitter heeft. De voorzitter moet ervoor zorgen dat alle leden de mogelijkheid krijgen om te vertellen hoe zij erover denken. Ook bewaakt de voorzitter de afspraken: iedere mening doet ertoe.
5. Het werken in groepjes doet een beroep op de sociale vaardigheden van leerlingen. Naar elkaar luisteren, wachten tot je de beurt hebt, doorvragen, elkaar helpen, wachten op elkaar; voor veel leerlingen is dit nog niet eenvoudig. Spreek van tevoren af welke sociale vaardigheid die dag centraal staat: 'Vandaag gaan we extra letten op het luisteren naar elkaar en het elkaar laten uitspreken.' Laat de groepjes na afloop met elkaar bespreken hoe dit is gegaan. Wie kan dit al goed en wie vindt het nog moeilijk?
6. Bespreek na afloop klassikaal per groepje het proces van samenwerken en het product. Laat de groepjes aan elkaar vertellen wat zij gedaan hebben om zo goed mogelijk samen te werken. De leerlingen hebben dit al voorbereid in hun eigen groepje (zie tip 5). Hoe hebben ze de opdracht aangepakt? Was iedereen betrokken? Hoe zijn de meningsverschillen opgelost? De groepjes kunnen veel van elkaar leren.
7. Bedenk van tevoren hoe je wilt omgaan met leerlingen die niet willen of kunnen samenwerken. Wat is de reden hiervoor? Hebben ze slechte ervaringen met het werken in groepjes en kiezen ze daarom voor het alleen werken? Dat is goede feedback voor de groepsleden. Of missen ze zelf de vaardigheden om te kunnen samenwerken? Dan hebben zij extra hulp nodig van de leerkracht of een medeleerling. Ook zijn er leerlingen die soms liever alleen werken, omdat zij zich dan helemaal op het onderwerp kunnen richten. Maak daar geen probleem van.

Meer weten

- Ebbens, S., Ettehoven, S., Rooijen, J. van (1996). *Effectief leren in de les*. Groningen: Wolters Noordhoff.

Sociogram:

- www.sometics.com/nl/sociogram
- wij-leren.nl/sociogram-tips.php

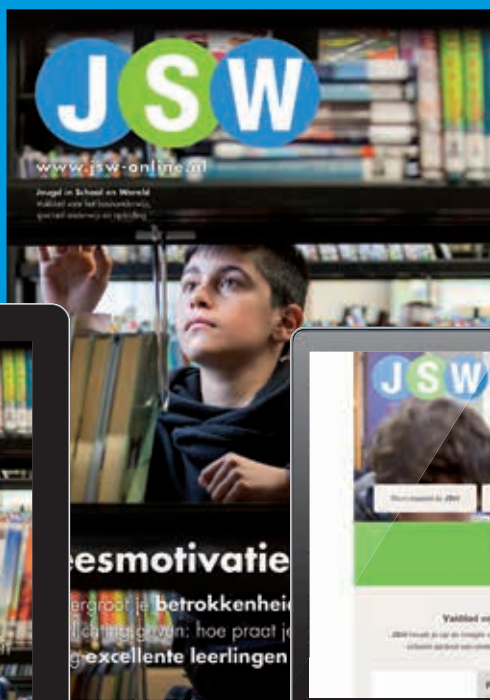
Wil jij op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem nu een abonnement op JSW

Wil je niets missen, neem dan een abonnement op HJK én JSW en betaal slechts €117,50 per jaar

JSW lezen op tablet en pc via Schooltas

Ontvang 10 x JSW

Krijg toegang tot het digitaal archief

Studenten ontvangen 40% korting

Samen voor €75,- per jaar

Meer weten? Ga naar www.jsw-online.nl of bel 088-2266692